

Kritinio mąstymo užduotys

Laisvė ir moralė

1. Užduotis. Sprendimo priėmimas

Parašyk atsakymą į klausimą (piramidės viršuje) ir kitus galimus variantus (žemiau). Suformuluok kriterijus, pagal kuriuos tavo sprendimas būtų tinkamiausias.

Kompiuterio ekrane pamatai skelbimą:

Skubiai ieškome savanorių nuo 18 iki 30 metų jau patvirtintam projektui Bulgarijoje. Kviečiame skaityti kitų jaunuolių įspūdžius apie savanorystę Moldovoje, Graikijoje, Gruzijoje, Olandijoje ir kitose šalyse.

Pagalvok: ar skelbimas ekrane – tikras? Ar padėtis įvairių krizių ištiktose šalyse labai rizikinga (pvz., teikti humanitarinę pagalbą, neatidėliotiną pagalbą ištikus nelaimėms, padėti beglobiams, našlaičiams ir pan.)? Visa tai – pasakojimai, kuriais gali tikėti arba netikėti ir kurie formuoja visuomenės požiūrį.

Kyla klausimas: **ar verta tapti savanoriu?**

1. Mano sprendimas pagal kriterijus:

2. variantas:

3. variantas:

4. variantas:

5. variantas:

2. Užduotis. Dialogas

Įsivaizduok, kad kartu su suolo draugu dalyvauji filosofiniame pokalbyje *apie laisvę*. Čia pateikta keturių jaunų žmonių, mąstančių šia tema, pokalbio dalis. Pratęsk jų pokalbį ir, kritiškai mąstydamas, argumentuok dvejopą požiūrį į laisvę.

1 pašnekovas

Ką reiškia *laisvė*?

2 pašnekovė

Kad gyvenimas yra sudėtingas: kiekvienas geras dalykas turi savo blogąją pusę, kiekvienas blogas dalykas turi ir gerąją pusę.

3 pašnekovė

Kitaip tariant, visi reiškiniai susiję tarpusavyje? Koks sudėtingas pasaulis – jis *daugiareikšmis* ir *nelinijinis*!

4 pašnekovas

O dalykai, susiję su žmogumi, yra dar sudėtingesni. Juk žmogus yra ir kūnas, ir dvasia. Tai, kas gerai kūnui, gali būti visai netinkama sielai. Ir tai, kas gerai sielai, gali būti nemalonu kūnui.

- Kaip galėtum pagrįsti 2 pašnekovės požiūrį, jam pritarti ar nepritarti?

A large, empty rectangular box with a green border, intended for the student's response to the first question.

- Koks geras dalykas galėtų turėti ir savo blogąją pusę?

A large, empty rectangular box with an orange border, intended for the student's response to the second question.

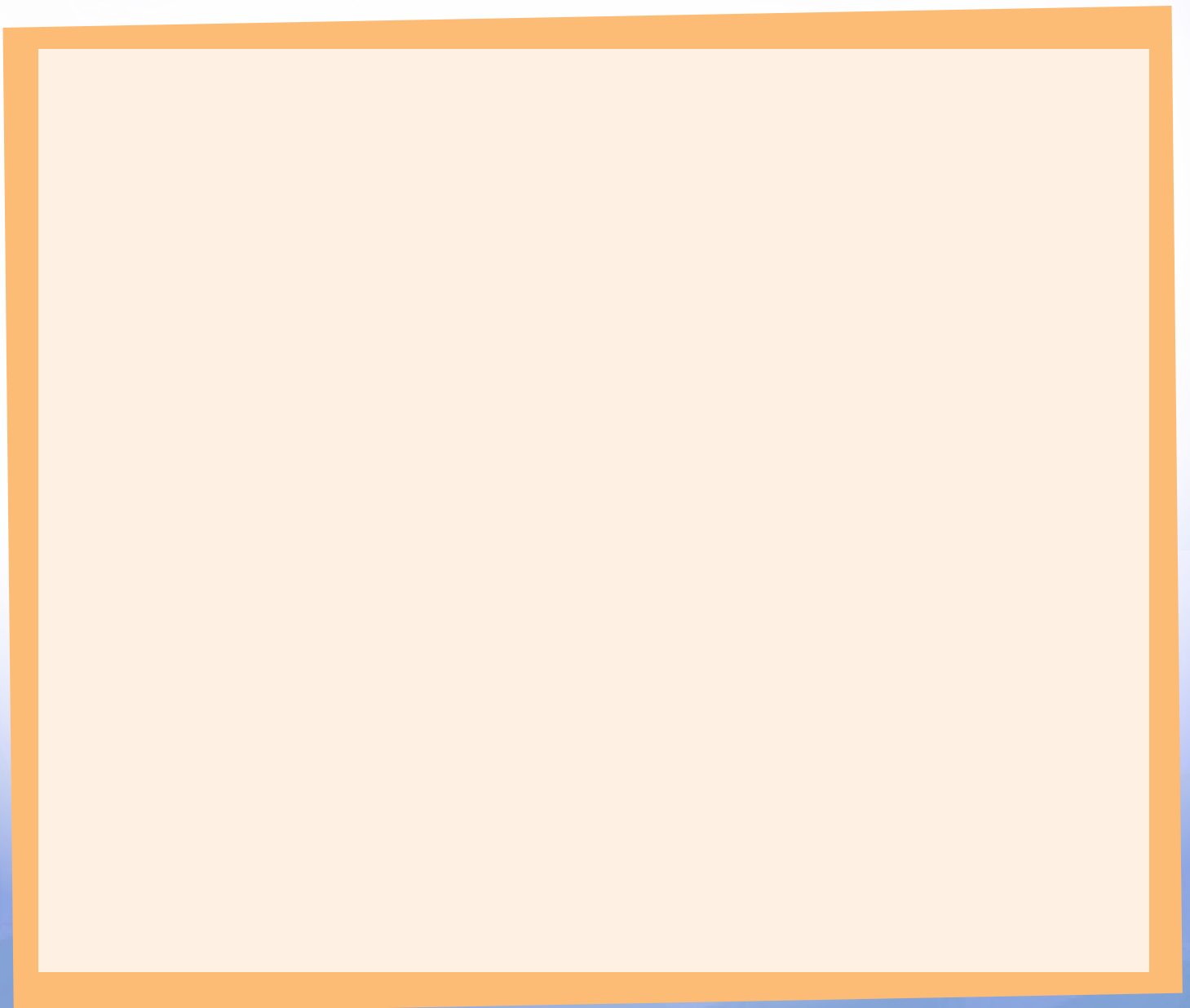
- Koks blogas dalykas galėtų turėti savo gerąją pusę?

A large, empty rectangular box with a teal border, intended for the student's response to the third question.

- Ką atsakytum 3 pašnekovei ir kaip galėtum paaikškinti pasaulio sudėtingumą?

- Pratęsk 4 pašnekovo mintį: kaip žmogus priklauso nuo savo kūno ir kiek dvasia yra laisva?

3. Užduotis. Platono olos alegorijos interpretacija

Vienas garsiausių filosofijos tekstų – Platono olos alegorija
(Valstybė, VII, 514-516 // V 244-246, sutrumpinta).

SOKRATAS. Įsivaizduok žmones olą primenančiame būste. Per visą jį driekiasi platus šviesos ruožas. Tų žmonių kojos ir kaklas iš pat mažens surakinti grandinėmis, todėl jie negali pasijudinti iš vietos ar pasukti galvos į šalį ir visą laiką mato tik tai, kas yra prieš juos. Jie yra nugara į šviesą, kuri sklinda nuo toli aukštumoje degančios liepsnos. Tarp liepsnos ir kalinių aukštai eina kelias, atskirtas nedidele pertvara, primenančia uždangą, virš kurios fokusininkai rodo savo stebuklus. Įsivaizduok, kad už šios pertvaros žmonės neša visokius daiktus, laikydami juos taip, kad jie išsikiša virš pertvaros; neša jie ir statulas, ir visokiausius gyvų būtybių atvaizdus, padarytus iš akmens ir medžio.

GLAUKONAS. Keistas vaizdas ir keisti kaliniai!

SOKRATAS. Jie panašūs į mus. Visų pirma, ar tu manai, kad jie mato ką nors kita, sava ar svetimą, išskyrus šešėlius, kuriuos ugnis meta ant prieš juos esančios uolos sienos?

GLAUKONAS. Kaipgi matys, jei visą gyvenimą negali pajudinti galvos?

SOKRATAS. Tie kaliniai tikrove laikytų ne ką kitą, o pro šalį nešamų daiktų šešėlius.

GLAUKOMAS. Būtinai taip būtų.

SOKRATAS. Jei kuriam nors iš jų nuimtų grandines ir priverstų jį atsistoti, pasukti galvą, vaikščioti, pažvelgti aukštyn – į šviesą, visa tai jam sukeltų skausmą, ir, šviesos apakintas, jis negalėtų žiūrėti į daiktus, kurių šešėlius matė iki šiol. Kaip tu manai, ką jis pasakytų, jei kas imtų jam tvirtinti, kad iki šiol jis matydavo tik niekus, o dabar yra kur kas arčiau būties ir regi daug tikresnius dalykus, ir, rodydamas vieną ar kitą pranešamą daiktą, priverstų jį atsakyti, kas tai? Ar tau neatrodo, kad jis labai sutriktų ir tai, ką matė anksčiau, laikytų žymiai tikresniu dalyku, negu tai, kas jam rodoma dabar?

GLAUKONAS. Žinoma, laikytų.

SOKRATAS. O jeigu kas nors jėga temptų jį šlaitu aukštyn ir nepaleistų tol, kol neišvilks į šviesą, argi jis nekentėtų ir nesipiktintų šitokia prievarta? O iškopęs į viršų jis būtų apakintas stiprios šviesos ir negalėtų žiūrėti nė vieno iš tų tikrų daiktų, apie kuriuos jam kalbama.

GLAUKONAS. Taip, iš karto tikrai negalėtų žiūrėti.

SOKRATAS. Kad galėtų pamatyti visa, kas yra ten, viršuje, jis pirmiau turėtų priprasti. Pradėti reikia nuo to, kas lengviausia: iš pradžių žiūrėti į šešėlius, o jau po to – į pačius daiktus; be to, tai, kas yra danguje, ir patį dangų jam būtų lengviau matyti ne dieną, bet naktį, tai yra būtų lengviau žiūrėti į žvaigždžių šviesą ir Mėnulį, o ne į Saulę ir jos šviesą. Galų gale, manau, jis jau galėtų žiūrėti ir į pačią Saulę, esančią įprastinėje savo vietoje, ir įžvelgti jos savybes.

Arno Anzenbacher. *Filosofijos įvadas*. Vilnius, 1992. P. 45.

Dabar įsivaizduok, kad ola – mūsų šiuolaikinis pasaulis, o olos siena – televizoriaus arba kompiuterio ekranas, iš kurio „realybės šou“ pažįstame savo aplinką. Parašyk esė apie laisvę (350–2000 žodžių): kaip, būdamas šios kultūros jaunas žmogus ir veikiamas reklamos, gali, pirma, mąstyti atsiribodamas nuo ekrano vaizdų, antra, priimti laisvą sprendimą? Paaiškink Platono teoriją, padaryk išvadas ir jas pagrįsk.

